

ČASOPIS ŠTUDENTOV UNIVERZITY VETERINÁRSKEHO LEKÁRSTVA
A FARMÁCIE V KOŠICIACH

VARDO

ČÍSLO 2 - ROČNÍK 12

OBSAH

„Sme v tom vždy dvaja, ja a pes,“ hovorí Ľubica Bátoryová, canisterapeutka zo Žiliny	2
Rozhovor s Noemou Gajdoš Kmecovou	4
Vzťahy naprieč živočíšnou ríšou	6
Quo vadis, doctor?	8
Interview with prof. Eduardo Berriatua Fernández de Larrea – an animal health expert from Spain	10
Pohľadom prezidenta Komory veterinárnych lekárov SR	12
Radka's dragons	15
Ako hodnotíme Uvítací piknik?	19

Milí všetci,

Človek na pár minút privrie oči a už tu máme december. Ako iste každý vieme, ten so sebou prináša Vianoce – sviatky pokoja a hojnosti. Želáme Vám, aby ste si ich v tomto duchu vychutnali. Žiaľ, nie každý z nás má to šťastie, prežiť sviatky v pokoji. Počet telefonátov na krízovú linku sa v roku 2021 zvýšil. Sviatočné obdobie znamená v násilnej domácnosti zväčša väčšiu kontrolu násilníka nad obeťou. Pre obeť zase menej príležitostí vyhľadať pomoc, a teda obrátiť sa na linku pomoci. V týchto časoch je násilie častejšie hlásené tretími osobami. Preto budme vnímaví a ak spozorujeme podozrivé správanie, obráťme sa na **národnú linku pomoci: 0800 212 212**. Tak ako niekomu nie je dopriaty pokoj, iným zase hojnosť. Hlad trápi aj ľudí na Slovensku. Napríklad OZ Vagus bojuje proti chudobe a pomáha ľuďom v núdzi. Pomôcť môžeme aj finančným príspevkom na potraviny ľuďom, ktorí to potrebujú.

Dear all,

This year felt like a brief second and before one could have realized, it is December. December comes with the Christmas holidays, and on our behalf, we would like you to enjoy them peacefully and with all your needs fulfilled. Unfortunately, not all of us are lucky enough to have a peaceful holiday time. In Slovakia, the number of calls to the Domestic Abuse Crisis Hotline increased in 2021. The holiday season means greater control of the abuser over the victim in an abusive household. For the victim, there are fewer possibilities to reach out for help and thus call the helpline. Therefore, violence is reported by third parties mostly. Let's be perceptive and as we notice suspicious behavior, contact **the National Helpline: 0800 212 212**. As some people are not having peaceful times, others are not lucky enough to have their basic needs fulfilled. Circumstantially, some people in Slovakia may also suffer from hunger. For example, OZ Vagus fights against poverty and helps people in need. You can help the organization financially and donate food to people in need.

Richard Pavlík

„SME V TOM VŽDY DVAJA, JA A PES,“ HOVORÍ ĽUBICA BÁTORYOVÁ, CANISTERAPEUTKA ZO ŽILINY

Canisterapia je veľmi dynamický a živý odbor, ktorý sa neustále vyvíja. V dnešnej dobe sa dá študovať aj na vysokej škole. O tom, čo je canisterapia, čo obnáša a či je zaujímavá, sme sa rozprávali s pani Ľubicou Bátoryovou, ktorá prevádzkuje ambulantné terapeutické centrum PHYSIO CANIS v Žiline.

V roku 2018 ste ukončili bakalárske štúdium v odbore Vzťah človeka a zviera so zameraním na canisterapiu a hipoterapiu. Čo vás viedlo k štúdiu tohto odboru?

K štúdiu odboru „Vzťah človeka a zvierat a jeho využitie v terapii“ som dospela po niekoľkoročnej dobrovoľníckej práci ako psovod – záchranár. Keď sa objavila možnosť študovať canisterapiu na vysokej škole, niekoľko rokov som zvažovala externé štúdium a aj úplnú zmenu svojho zamestnania. Pôvodne som vyštudovaná stavebná inžinierka, stavebníctvu som sa profesijne venovala dvadsať rokov, kynológia bola dlho „len“ záľubou. Nakoniec to bolo jedno z mojich najlepších životných rozhodnutí.

Čo je to canisterapia?

Canisterapia, alebo inak nazývaná aj intervencia s asistenciou psov, je súčasťou celkovej rehabilitácie klienta. Podľa toho, čo klient potrebuje, vieme canisterapiu zamerať na aktivizáciu, na edukáciu, alebo rôzne typy terapie (súčasť fyzioterapie, logopédie, psychoterapie, sociálnej terapie a iné).

Vedeli ste, v ktorej oblasti canisterapie chcete po ukončení štúdia pracovať?

Canisterapia je tímová práca. Sme v tom vždy dvaja, ja a pes. A obaja máme svoje právo na voľbu. Je však mojou povinnosťou prihliadať na to, čo preferuje z pohľadu svojej nervovej sústavy a svojho temperamentu, pes. Pre dobro výkonu nás oboch.

Takže na otázku vášho časopisu, áno, mala som predstavu, že sa chcem so psami viac venovať deťom ako seniorom. Vďaka za dvoch psov, ktorých doma máme, že sú to extroverti, že sa radi učia a milujú deti. Máme ale aj tretiu sučku, ktorá je úplne iná ako naše ostatné dva psy. Je výnimočná vďaka svojej čuchovej pamäti (vyniká v práci s komatóznymi pacientami), je výnimočná svojou trpezlivosťou a tým, že nepotrebuje od klienta žiadnu výnimočnú spätnú väzbu, nežiada maškrtu, nežiada pohladenie.

Aké sú možnosti pre absolventa rovnakého odboru? Kde sa môže zamestnať?

Absolvent odboru môže pokračovať v ďalšom, magisterskom, stupni. Pre tých absolventov, kto-

ešte mám malý úväzok na pedagogickú externú činnosť.

Aké služby ponúkate?

V našom centre ponúkame komplexné služby fyzioterapie pre deti a mládež. K tomu ponúkame všetky druhy intervencií so psom v edukácii aj vo fyzioterapii. Máme vypracované vlastné štandardy programov, ktoré sú v dĺžke od 45 minút až po 3 hodiny. Deti u nás absolvujú aj oxygenoterapiu, masáže, liečebný telocvik, reflexné masáže, cvičenie v aktívnych oblekoch, využívame prvky montessori prístupu, a iné.

rí chcu ísť do praxe, je tu možnosť založiť si vlastnú živnosť a poskytovať intervencie. Je možnosť zamestnať sa v zariadeniach sociálnych služieb a mať možnosť vykonávať intervencie ako súčasť zamestnaneckého pomeru.

Kde práve pracujete?

V súčasnosti prevádzkujeme ambulantné terapeutické centrum PHYSIO CANIS so zameraním na intervencie s asistenciou psov vo fyzioterapii, a tiež v edukácii a v aktivizácii. Sídlim v Žiline, máme multidisciplinárny tím, zložený z fyzioterapeutiek, masérov, ja som tam ako humánno – animálny tím s troma psami, ktoré môžeme využiť a kolegyňa mi vypomáha s ornitoterapiou, má vychovaného papagája.

Našou cieľovou skupinou sú deti si zdravotným znevýhodnením, ide najmä o ochorenia neurologického charakteru, ďalej metabolické a genetické ochorenia.

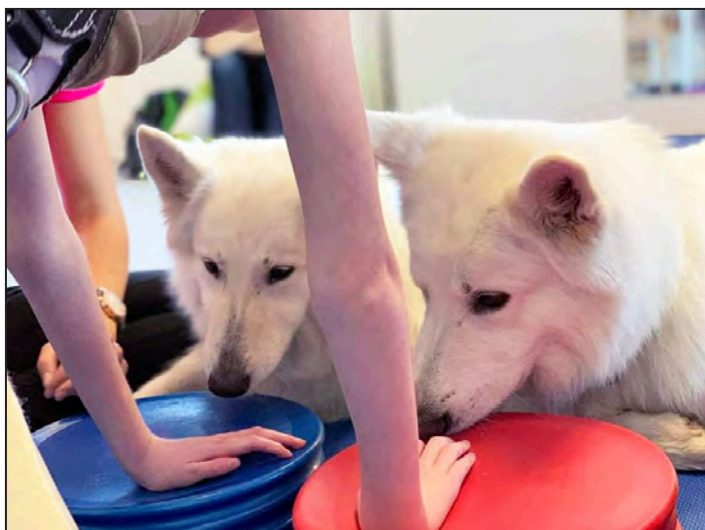
Čo vaša práca obnáša?

Moja práca je kombináciou výkonu intervencií s klientami a manažérskej práce, keďže som vo vedení našej organizácie. Popri tom v práci mám na starosti komunikáciu s rodičmi detí s ŤZP, plánovanie terapií, koncepty grantov, písanie hodnotiacich správ z intervencií a mnoho ďalších operatívnych činností. Mám na starosti aj program zácviaku nových zamestnancov, som ich mentorom. Popri tom

Čím je práca canisterapeutky zaujímavá?

Jednoznačne nie je jednotvárná. Presne podľa hesla „canisterapeut mieni, ale klient a pes mení!“. Je to o tom, že ste tímový hráč, že viete potlačiť v správnej chvíli svoje ego a umožníte, aby vynikol pes alebo klient. Že viete byť v správnej chvíli motivátor, a v inej chvíli udávate tempo a pravidlá hry. Že dokážete neustále chváliť malých veľkých hrdinov, že ste učiteľ dieťaťa, lebo ho učíte láske k živým tvorom. Ste ochrancom svojich psov.

Je to práca, kde sa nesmiete hanbiť sa pýtať, počúvať a pamätať si nové veci. Že si necháte si poradiť od iných odborníkov. Deje sa to často, lebo my nie sme psychológovia, lekári, fyzioterapeuti. Sme súčasťou týchto tímov, ale nemôžeme byť odborníkom na všetko.

Najkrajšie a najzaujímavejšie chvíle canisterapeuta sú tie, keď dokážete vytvoriť takú atmosféru, že pes a klient si vystačia sami, a vy ste „len“ pozorovateľ. Ide o inštrumentálny prístup psa ku klientovi, kedy pes na základe svojho čuchu a na základe väzby, ktorá vznikla medzi nimi na neurohumorálnej úrovni, komunikujú, a doslova si užívajú spoločné chvíle. Keď to canisterapeut zažije, je nesmierne hrdý na svojho psa. A začne si vážiť ešte viac tohto kolegu vo svojom tíme.

Externe pracujete ako pedagóg na UVLF. Aké predmety učíte?

Od roku 2018 som externým pedagógom predmetu Canisterapia pre denných a externých študentov. Mojou úlohou je najmä motivovať a mobilizovať študentov k tomu, aby sa nebáli po ukončení školy ísť do praxe. Mám na starosti cvičenia, ktoré majú odrážať reálnu prax. Moji študenti odo mňa stále počujú, že ambiciózných,

empatických, vľúdnych canisterapeutov privítajú v sociálnych zariadeniach, v školách, s otvorenou náručou. Netreba sa báť výziev.

Ste autorkou kníh pre deti s tematikou psov v rodine. Čo vás viedlo k napísaniu kníh?

Písanie kníh prišlo postupne, nenásilne, dozrievalo vo mne. Prvé príbehy ostali navždy nepublikované, v „šuplíku“. Druhá séria príbehov, ktorú sa podarilo už publikovať, je venovaná jednej bratislavskej rodine a ich psovi Timovi. Počas prvého lockdownu v roku 2020 vzniklo spontánne pokračovanie knihy s názvom „Pes Timo a fučivírus“. Dnes je na stole tretia detská kniha. Je to môj návrat k najmenším čitateľom. Kniha by mala vyjsť na pulty v roku 2022 vo vydavateľstve Artis Omnis.

F. Ághová

ROZHOVOR S NOEMOU GAJDOŠ KMECOVOU

Meno Noema (Gajdoš Kmecová) vám je možno povedomé. Je bývalou šéfredaktorkou nášho Arda, garantkou Klubu starostlivosti o mačky, autorkou prvého slovenského podcastu o mačkách, ale aj veterinárnou lekárkou zaoberajúcou sa behaviorálnou medicínou mačiek.

Prečo ste sa rozhodli pre štúdium všeobecného veterinárskeho lekárstva?

Vždy som tušila, že toto je to, čo by som mala robiť. Na strednej škole som rozmýšľala aj o štúdiu zoológie, pretože som mala ambíciu pracovať so zvieratami, napríklad v zoo. Na dni otvorených dverí na UPJŠ som sa pýtala, či je zoológia pre mňa správny odbor, pokiaľ sa chcem venovať zvieratám. Tam ma však vyviedli z omylu a nejaký vyučujúci mi povedal, že práve veterina by bola lepšia voľba. Nepamätám sa ako sa volal, ale doteraz som mu veľmi vďačná.

Kedy a ako sa zrodila táto vášeň pre mačky?

Od malička som milovala pozorovať zvieratá. U babky sme mali psy a neskôr prišli mačky. Úplne ma očarili. Bolo to zviera, ktorému som sa chcela venovať a tráviť s ním čas. V poslednom ročníku na gymnáziu som mala seminárnu prácu o veľkých mačkovitých šelmách. Bolo to niečo

exotické, čo ma veľmi lákalo a už vtedy sa začalo kryštalizovať, že raz chcem pracovať s mačkami.

Ste autorkou prvého slovenského podcastu o mačkách – Mačkastu. Kedy a ako vznikol tento nápad?

Nápad vznikol na konci môjho doktorandského štúdia. Mala som pocit, že sa dlho pohybujem len v akademickej oblasti a chýbal mi kontakt s bežnými majiteľmi mačiek. Chcela som posunúť to, čo som sa naučila, lebo sú to veci, čo sa dajú priamo aplikovať do praxe. A tak vznikol podcast. Je to taký rodinný projekt, pretože manžel je zvukár a aj pradenie, ktoré tam môžete počuť, je naša mačka Viki. Prácou na podcaste sme si spríjemnili koronový čas, ale aj čakanie na najnovšieho člena našej rodiny. Teraz teda máme toho času oveľa menej, ale vždy ma poteší spätná väzba od poslucháčov a dokáže ma nakopnúť k ďalšej epizóde.

Je náročné pochopiť reč mačiek?

Áno aj nie. Aj napriek tomu, že mačky študujem už viac ako 10 rokov, stále sa učím a prichádzam na niečo nové. Avšak, keď je človek dosť pozorný a má dobrý zdroj literatúry, alebo človeka, ktorý mačkám naozaj rozumie, tak sa to dá naučiť pomerne rýchlo. Potom už len stačí si svoju mačku všímať, patrične reagovať na jej potreby a harmonické spolunažívanie s týmto magickým stvorením je na dosah ruky.

Prečo ste sa po skončení školy rozhodli pokračovať v doktorandskom štúdiu?

To, že by som sa mala vydať práve touto cestou mi naznačovali vyučujúci už počas prvých ročníkov. Už aj predklinické predmety ma totiž veľmi bavili a vďaka týmto mojim mentorom spomedzi vyučujúcich som zistila, že mačkám a ich správaniu sa môžem začať venovať v diplomovej práci. Vtedy som zistila, že kladenie si otázok a hľadanie odpovedí je zaujímavý proces. Chcela som sa posúvať v tom čo som robila, a aj písanie samotnej diplomovky ma veľmi bavilo. Doktorandské štúdium teda bola jasná voľba.

Bolo v niečom náročné?

V mojom prípade to bolo náročné v tom, že som

pôsobila na pracovisku, kde sa kolegovia nevenovali správaniu mačiek. V prvom roku, kedy moji spolužiaci – doktorandi už zarezávali so zberom dát, som si ja, iba zháňala kontakty mimo univerzity. No vďaka pomoci mojej školiteľky som si našla externého školiteľa v zahraničí. Potom som ale musela hľadať spôsoby, ako si zafinancovať výskumnú stáž. Bol to teda obrovský krok mimo mojej komfortnej zóny, pretože som prvýkrát musela vycestovať mimo domova, musela som sa spoliehať len sama na seba a zároveň realizovať prvý výskum svojho druhu pod vedením svetového odborníka, ktorý mi miestami dával celkom zabráť.

Čo vám toto štúdium dalo?

Veľmi veľa. Určite neľutujem, že som sa pre toto štúdium rozhodla, aj keď som bola občas na pochybách. Myslím, že som počas neho osobnostne aj profesionálne dozrela. Našla som svoje slabé stránky, zistila som čo chcem a čo nechcem v živote robiť. Prišla som na to, ako veľmi dôležitá je v živote asertívna komunikácia, lebo dokáže človeka veľmi posúvať a to aj v prípade, že nedosiahne svoje. Vďaka doktorandskému štúdiu robím to čo ma baví a ako niekto múdry raz povedal, to znamená, že kým budem mať to šťastie pracovať s mačkami, či už vo výskume alebo ako veterinárny lekár, nebudem vlastne nikdy musieť pracovať.

Zaoberáte sa netradičným odvetvím veterinárnej medicíny. Býva okolie prekvapené, keď prezradíte čomu sa venujete?

Myslím si, že aj keď im poviem čomu sa venujem tak neveria, že je to moja práca. Najčastejšia otázka býva, či sa to dá študovať a či je to potrebné. Ale snažím sa ľuďom vysvetliť, že aj správanie mačiek je potrebné študovať. Tejto oblasti nebola venovaná prílišná pozornosť, ale verím, že časom nás, čo sa tomu venujeme, bude viac.

Ste bývalou šéfredaktorkou nášho časopisu. Ako si spomínate na toto obdobie?

Ardo bol jediný klub, v ktorom som bola členom. Nebol to ani klub, ale časopis takže to bolo niečo nové. Vždy nás tešilo, keď sme prišli s novým číslom a rýchlo sa rozchytalo. Zúčastnili sme sa niekoľkých skvelých akcií, bavilo ma robiť rozhovory a spoznávať nových ľudí. Ardo je môjmu srdcu veľmi blízky, som rada, že stále funguje a prajem mu ešte veľa skvelých článkov a spokojných čitateľov!

Júlia Václaviková

VZŤAHY NAPRIEČ ŽIVOČÍŠNOU RÍŠOU

Zvieratá sú skutočne rozmanité nielen čo sa druhov týka, ale aj vzťahov medzi nimi. Aké zaujímavosti ponúka zvieracia ríša v tejto oblasti?

Homosexualita

Vyskytuje sa homosexualita aj u zvierat? Odpoveď znie áno. A možno je častejšia, ako by ste si mysleli. Tejto téme sa venuje aj kanadský biológ Bruce Bagemihl, ktorý svoje poznatky zhrnul v knihe *Biological Exuberance: Animal Homosexuality and Natural Diversity*. Príkladom homosexuálneho správania u zvierat bol pár samčiekov tučniakov čiapočkatých z New York City's Central Park Zoo. Roy a Silo sa neúspešne snažili vysedieť kameň, až im pracovníci ZOO umožnili adoptovať si osirelé vajíčko. Z toho sa vyľahla samička menom Tango. Príbeh Roya a Sila bol spracovaný aj do podoby detskej knihy *And Tango Makes Three*. Homosexuálne správanie nebolo pozorované len u tučniakov, ale napríklad aj u makakov, levov, delfínov, oviec či labutí.

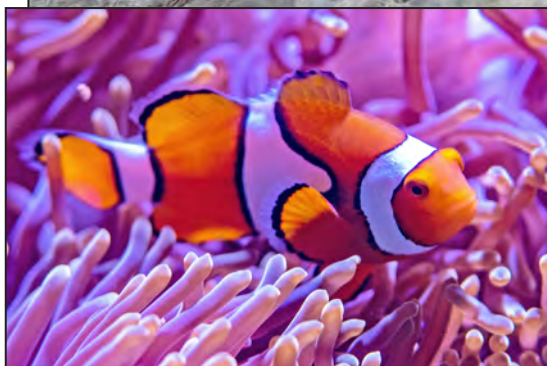
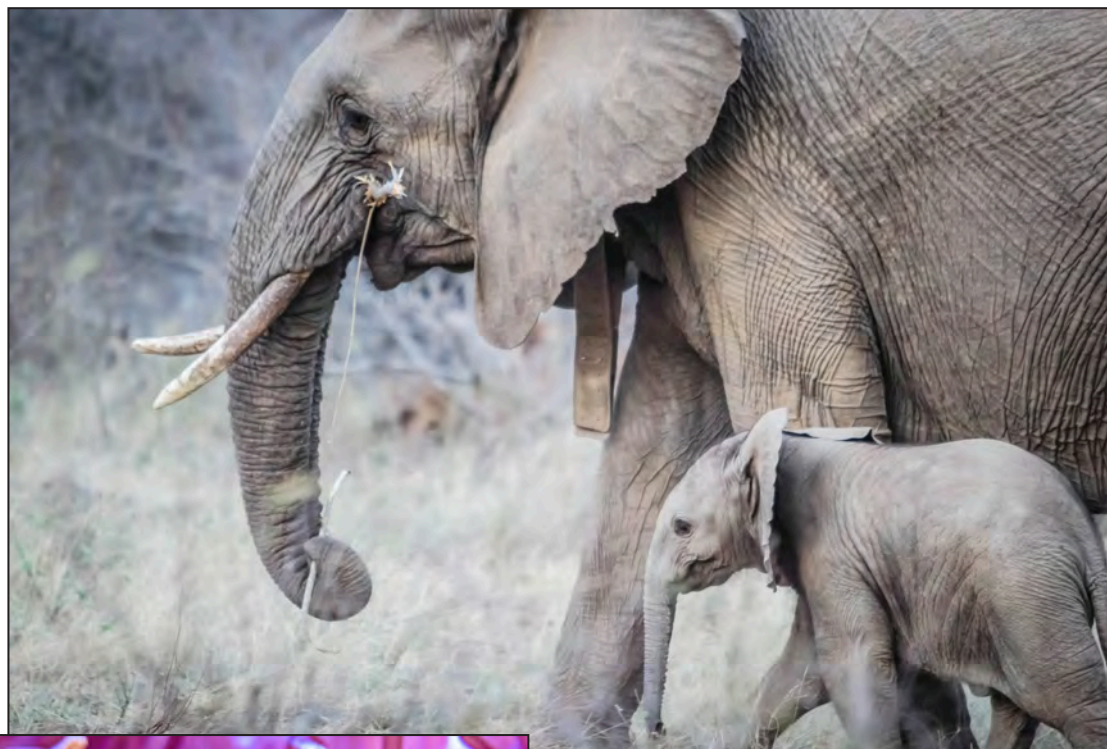
Monogamia vs polygamia

V porovnaní s ľudským svetom je v tom zvieracom monogamia skôr výnimočným javom. Medzi najvernejšie druhy patria vtáky. Udáva sa, že až 90 % vtákov je monogamných. Popisujeme u nich sociálnu monogamiu, ktorej zmyslom je spoločný odchov mláďat. Druhým typom je sexuálna. Napríklad taký albatros. Po mesiacoch strávených na mori sa partneri vracajú k sebe, aby splodili nové potomstvo. Genetické pokusy však odhadujú, že 14 – 24 % mláďat nie je po-

tomkami „životného partnera“ ich matky. Nie je nič nezvyčajné, keď ľuďom ich spoločný život nevyjde, podobne to je aj medzi ostatnými živočíchmi. Nevera je v ríši vtákov viac než častá a o sexuálnej monogamii sa tu skutočne nedá rozprávať. U cicavcov sa počet monogamných druhov odhaduje na 3 – 5 %. U primátov je ešte častejšia – približne 27 %. Napríklad gibony majú jedného životného partnera, i keď občasná nevera sa nevyklučuje. Šimpanzy zase žijú v skupinách samcov a samíc, ktorí sa navzájom pária. Takže v konečnom dôsledku sexuálna monogamia tak, ako ju definuje slovník, v živočíšnej ríši neexistuje a medzi partnermi sa popisuje tá sociálna.

Krkavčie matky

Väčšina zvieracích matiek patrí medzi tie ukážkové. Sú ochotné pre svoje mláďatá aj zomrieť, ale existuje aj zopár takých, ktoré sa snažia zbaviť svojich materských povinností, čím skôr to ide. Snáď najznámejším živočíšnym druhom, ktorý hodil svoje rodičovské povinnosti za hlavu, je kukučka obyčajná. Kladie svoje vajíčka do hniezd iných vtákov a niekedy sa cudzích vajíčok pre istotu rovno zbaví, aby nebudila príliš veľkú pozornosť. Niektoré druhy vtákov sa však naučili kukučie vajcia rozpoznať a vyhadzujú ich zo svojich hniezd von. Ďalšie, pokiaľ ju prichytia

priamo pri číne, ju dokážu bez milosti ubíť na smrť. Medzi nie práve ukážkové matky patria aj samice tuleňov grónskych. Vzorné sú len prvých 12 dní, počas ktorých svoje mláďa krmia tučným materským mliekom, aby čo najskôr pribralo. Po tomto období ich opúšťajú, hľadať si potravu do oceánu. Mláďatá sú nechané napospas osudu, a preto niet divu, že až 30 % z nich neprežije. Samozrejme, že v prírode existuje obrovské množstvo život obetujúcich matiek. Medzi ne patria napríklad aj slony africké. Mláďa neochraňuje len jeho biologická matka, ale aj ostatné samice zo stáda. Matky orangutanov bornejských sa o svoje mláďatá starajú až po dobu 8 rokov, čo z nich robí jedny z najzodpovednejších matiek v celej živočíšnej ríši.

Transexualita

Môže to znieť naozaj nereálne, ale niektoré živočíchy sú skutočne schopné postupnej zmeny pohlavia. Táto schopnosť sa týka niektorých druhov rýb ako napr. klaun očkátý. V skupinách týchto tropických rýb panuje prísna hierarchia, na čele ktorej je samica. Ak dominantná samica uhynie, tak dominantný samec mení svoje pohlavie. Tie to ryby sa rodia ako hermafrodity.

Samce sépií, žijúce v austrálskych vodách, využívajú schopnosť meniť ich sfarbenie vo svoj prospech. Menia farbu kože, aby sa čo najviac podobali samiciam, čo ich chráni pred ostatnými samcami, ale zároveň im aj uľahčuje prístup k opačnému pohlaviu.

Zdroje:

<https://www.dw.com/en/10-animal-species-that-show-how-being-gay-is-natural/g-39934832>

<http://www.bbc.com/earth/story/20160213-why-pairing-up-for-life-is-hardly-ever-a-good-idea>

<https://www.nationalgeographic.com/animals/article/bad-moms-nature-animals-mothers-day>

<https://www.sbs.com.au/topics/science/nature/article/2016/09/29/7-gender-bending-animals-animal-kingdom>

Foto slony a klaun očkátý:

<https://unsplash.com/@westbeach013>

<https://unsplash.com/@davidclode>

Júlia Václaviková

QUO VADIS, DOCTOR?

MVDr. Martin Bača, PhD. je absolventom Univerzity veterinárskeho lekárstva a farmácie v Košiciach a cestu na nej ukončil v roku 2014 obhajobou dizertačnej práce na Katedre hygieny, technológie a zdravotnej bezpečnosti potravín. Po rozhodovaní sa, čo a ako ďalej so životom, karty zamiešala aj láska a vyhralo presťahovanie sa do Púchova za svojou priateľkou, teraz už manželkou, mimochodom tiež absolventkou UVLF.

V súčasnosti pôsobí ako Vedúci odboru potravinového dozoru a hygieny potravín na Regionálnej veterinárnej a potravinovej správe v Púchove, a o tom, ako vyzeralo jeho rozhodovanie po ukončení univerzity, nám poodhalil v rozhovore.

Martin, bola „veterina“ tvojou vysnívanou vysokou školou alebo prichádzali do úvahy aj nejaké iné alternatívy?

Pravdupovediac o „veterine“ som vôbec neuvažoval, až do chvíle, keď som končil štúdium na strednej škole so zameraním na potravinárstvo a chémiu. Počas strednej školy ma začal fascinovať potravinársky priemysel a všetko čo s tým súvisí. Rozmýšľal som o štúdiu na STU a SPU. O UVLF som sa dozvedel od spolužiaka a keďže univerzita ponúkala študijný odbor hygiena potravín, rozhodol som sa, že to by mohlo byť to pravé pre mňa.

Neuvažoval si napríklad aj nad tým, že po skončení štúdia s titulom MVDr. by si nastúpil do klinickej praxe?

Ako vravím, prednostne ma zaujímala technológia v potravinárstve a výroba potravín. Klinická prax ma až tak nelákala. Pravdou však je, že počas štúdia ma bavili klinické disciplíny spojené s hospodárskymi zvieratami. Takže, ak by som sa rozhodoval praxovať, bolo by to v tomto smere.

Akou problematikou si sa zaoberal na doktorandskom štúdiu?

Témou mojej dizertačnej práce bola „Aplikácia bioproduktu obohateného o polynenasýtené mastné kyseliny, ako krmné aditívum a jeho vplyv na produkčné parametre hydiny a kvalitu produkovaného mäsa“. Cieľom práce bolo sledovať vplyv prefermentovaného cereálneho bioproduktu obohateného o kyselinu γ -linolénovú (GLA) a kombináciu tohto bioproduktu s extraktom repíka lekárskeho (GLA+R) podáva-

nom hydine na produkčné parametre vo výkrme brojlerových kurčiat, kvalitu jatočného tela, chemické zloženie, vybrané biochemické parametre krvného séra, zloženie mastných kyselín, oxidačnú stabilitu, antioxidačnú aktivitu a senzorké vlastnosti svaloviny počas chladiarenského skladovania.

Je zaužívané, že študenti, ktorí absolvujú doktorandské štúdium, sa zvyknú zamestnať na katedre, príp. fakulte, kde ho absolvovali. Ako to bolo s tebou?

Pôsobenie na katedre Hygieny a technológie potravín (starší názov pracoviska KHTaZBP) počas doktorandského štúdia som si užíval. Boli sme skvelý kolektív doktorandov, a to nehovorím o vynikajúcich učiteľoch, ktorí ma neskutočne obohatili svojimi znalosťami a utvrdili ma v tom, že som si vybral správne. Bohužiaľ, v čase keď som končil svoje doktorandské štúdium, nebolo pre mňa na katedre miesto a tak som sa musel poobzerať iným smerom. A tak sa stalo, že som

sa presťahoval do Púchova za priateľkou, ktorá tam pracovala. Práve v tom čase RVPS Púchov hľadala veterinárneho inšpektora na úsek hygieny potravín. A dnes je tomu už 8 rokov, čo pôsobím na RVPS Púchov a svoje rozhodnutie neľutujem.

Pracuješ ako úradný veterinárny lekár, si zamestnancom RVPS a tvojou prácou je kontrola bezpečnosti produktov živočíšneho pôvodu. Štátna správa však kvôli nepriaznivým platovým podmienkam nie je medzi absolventmi našej alma mater veľmi vyhľadávanou voľbou pri výbere zamestnania, a ukazuje to aj dlhodobý trend v spoločnosti, ktorý odráža aj vysoký priemerný vek zamestnancov RVPS. Ako to vidíš ty?

Priemerný vek zamestnancov RVPS je naozaj vysoký, a v dohľadnej dobe to bude veľký systémový problém. Už dnes je komplikované a zdĺhavé presvedčiť, či už mladých absolventov alebo starších kolegov, aby obohatili rady veterinárnych inšpektorov v štátnej správe, a to aj vtedy ak sú im napr. ponúknuté výhody v podobe služobného bytu. Je smutné, že univerzita produkuje kvalitných ľudí pripravených okamžite zaujať miesto v systéme kontroly na úseku hygieny potravín alebo zdravia zvierat, avšak ministerstvo a štátna správa si ich nevážia a nevie, resp. nechce im ponúknuť dostatočné podmienky na vykonávanie profesie, ktorú tak náročne študovali. Odhliadnuc od platových podmienok si myslím, že problémom nezájmu absolventov pracovať na RVPS je aj ten, že chýba dôkladnejšie informovanie zo strany ŠVPS SR, čo sa týka náplne práce na pozícii veterinárneho inšpektora a výhody práce pre štátnu správu. Pracovať pre štátnu správu nemá byť za trest alebo posledná

voľba, ale prvá, najmä pre tých, čo nechcú robiť v súkromnej praxi. Tak ako je súkromný veterinárny lekár v praxi hrdý, že pomáha pacientom s ich problémami, mal by byť hrdý aj veterinárny lekár pracujúci pre štátnu správu, že svojou prácou pomáha chrániť zdravie zvierat a ľudí v zmysle hesla „od farmy po vidličku“.

Čo ťa na tvojej práci baví najviac, resp. ktoré činnosti a ktoré teda najmenej?

Najviac ma baví práca v „teréne“, v prevádzkach na výrobu potravín, kde z pozície veterinárneho inšpektora dohliadam na produkciu bezpečných potravín. Od doby čo zastávam funkciu vedúceho odboru, mi pribudlo administratívnej práce, takže vždy rád aspoň na chvíľu vymením prostredie kancelárie za rozmanitú prácu v teréne. A samozrejme, vždy sa teším na školenia, ktoré sa konajú v Košiciach na IVVL, kde sa stretnem s kolegami z iných RVPS, ale aj s priateľmi, ktorí tu pracujú. Naopak, nemám rád niektoré kontroly, v ktorých ja osobne nevidím zmysel a prínos, keďže ma oberajú o čas.

Čo by si odkázal študentom, ktorí uvažujú o tom, zamestnať sa na RVPS resp. ŠVPS? Akú hlavnú motiváciu by si uviedol, aby si ich presvedčil to skúsiť?

V prvom rade by som uviedol, že je to dobrý odrazový mostík, ak sa chce človek zorientovať v problematike veterinárnych činností. Absolvent, ktorý nastúpi na RVPS/ŠVPS získa neskutočný rozhľad a praktické skúsenosti, či je to na úseku hygieny potravín, zdravia zvierat alebo farmácie. Treba si uvedomiť, že je to práca s ľuďmi, ktorá vyžaduje zodpovednosť a trpezlivosť. Z výhod spomeniem pevný pracovný čas, voľné víkendy a sviatky, 5 týždňov dovolenky (od 33 rokov 6 týždňov), finančná istota, príspevok zamestnávateľa na doplnkové dôchodkové sporenie (3%), príspevok na stravovanie, možnosť kariérneho postupu. Niektoré RVPS ponúkajú služobný byt. V neposlednom rade je to kolektív ľudí, ktorí určite radi privítajú „mladú krv“ a podelia sa o skúsenosti a rady. Zhodou okolností aj naša RVPS bude v blízkej dobe potrebovať nových kolegov. Takže, ak niekto ešte váha, či začať pracovať na RVPS, nech ma kontaktuje. Určite sa dohodneme.

S pozdravom **MVDr. Martin Bača, PhD.**

INTERVIEW WITH Prof. EDUARDO BERRIATUA FERNÁNDEZ DE LARREA – AN ANIMAL HEALTH EXPERT FROM SPAIN

Professor Eduardo Berriatua Fernández de Larrea is teaching at *the Faculty of Veterinary Sciences at the University of Murcia* in Spain. His main subject of concern is Animal Health and he is also quite active when it comes to research. For sure, there is much more to him. Professor said yes to being interviewed by Ardo and we cannot be more pleased. What was his journey to becoming the person he is today? Let's find it out together!

Can you tell us a bit about yourself, professor? How would you describe the journey from your university graduation until you have become the person you are today?

I graduated at *Zaragoza Veterinary School* in Spain in 1989 and shortly after I left for England where I did my PhD in parasitology at *Bristol Veterinary School* and I spent some time in large animal practice before going back to academia on a postdoctoral contract at *Liverpool Veterinary School*. Ten years later, in 1999, I went back to Spain as head of epidemiological research at the Basque Institute for Agricultural Research in my hometown in Bilbao in northern Spain, and in 2005 I moved south to Murcia, where I took on a lectureship at the Veterinary School and where I was granted a full professorship in Animal Health in 2011.

What have you brought from home that you can apply to your professional life? By that I mean e.g. custom mannerisms, family morals,

and any qualities which are manifested by you even today and you appreciate them.

I was brought up in a family that valued above all freedom, commitment to responsibilities, ability to listen, to be helpful to others, to ask for help when needed and of course, to care for fair play in every aspect of life.

There is a load of students between us who are struggling with the decision regarding their future career direction. In the long run, it is one of the key decisions in our lives. How did you deal with this milestone in your life? Was it a clear decision for you?

I am lucky to come from a family with many generations of veterinarians, so I brought up with the profession around me, and from an early age I developed a wish to continue with the tradition.

What advice do you have for students when it comes to their future career direction decision? Do you have any tips?

I think personal experience is at the heart of everything, so as a veterinary student one should allow time to “see practice” in the wide variety of specialties that our profession has to offer, and of course, to read about them. James Herriot’s books were quite influential in my decision to study in England and work as a large animal practitioner. I enjoyed practice very much and I finally decided to stay in academia because I find veterinary research and students very stimulating.

Last summer, I had a chance to meet you personally during the Field Parasitology Summer School held by professor Mihalca in Romania. I have noticed you are/were participating in research in the Danube Delta location. What is/was the research about?

I think teaching was my main contribution in this course but it’s true that I share research interests and projects in parasitology with Prof. Andrei Mihalca and Dr Georgiana Deak from Cluj-Napoca University in Romania.

Is there any research you are currently working on or planning to do so? Is there any research from the previous work you would like to mention?

At present my research focuses on animal and human leishmaniosis and my speciality is on the epidemiology of infection and the ecology of the sand fly vector. In the past I worked on a variety of endo and ectoparasitic and viral diseases of ruminants mostly.

You have received your Ph.D. education in the United Kingdom, can you tell us a bit about your time spent there?

Like I said, I spent ten years in England and that was a very good experience both professionally and personally. I very much recommend it, and I am sad that with Brexit this is likely to be more difficult for EU veterinary graduates.

Have you recognized any difference when it comes to the status of veterinary doctors in society since your graduation? Do you feel that veterinarians receive more respect for their work?

Yes, I believe that our profession is better recognized now compared to some decades ago, although there is still a fairly long way to go before society and politicians in particular, fully acknowledge the essential role that we play in terms of animal health and welfare, control of zoonotic infections and food quality and safety. The nowadays in vogue “One Health” concept is a recognition of the importance of our work, that of other non-medical professions and the need to work together to improve health in society.

If so, did you notice any difference between the countries you had worked in?

Yes, actually, veterinarians in the UK enjoy a higher status in society than they do in Spain, although like I said, things in this respect are improving in Spain.

How do you manage your time when it comes to both your professional and private life? Do you have any advice regarding time management? What does your average working day look like?

Uf! That's a hard one. I am not sure that I am the best person to provide advice on this, as my wife would say, I dedicate too much time to my profession. Still, the rest of my time is mostly for my family (wife, 17-year-old daughter and 19-year-old son). I make sure that every year we enjoy together a long holiday in the summer and a few weekends skiing in the winter. In our daily routine we have meals together, and mum and dad are always ready to help with their children's studies and with taking them back and forth because we live in the countryside (this has now eased a bit since my son got his driving license).

When you are not at work, what hobbies do

you practice in your spare time to regenerate and recharge your batteries?

I love skiing, sailing, cinema, going for meals in restaurants and travelling, which are all activities that I can do with friends and family.

Is there any message you would like to share with our readers?

I suppose the advice I can give is the same that my family gave me when I was young, and which I mentioned before.

On behalf of the editorial board of Ardo, I would like to thank the professor for allowing us to look into his daily life and for all of his speedy replies in our on-line communication. Heartfelt greetings from Slovakia!

Richard Pavlík

POHĽADOM PREZIDENTA KOMORY VETERINÁRNYCH LEKÁROV SR

Chce poukázať na to, že akákoľvek profesia sa bez ľudskosti vykonávať jednoducho nedá. Oddaný reprezentovať veterinárnych lekárov, zapálený milovník športu a literatúry. Aj taký je súčasný prezident Komory veterinárnych lekárov Slovenskej republiky (ďalej len KVL SR – pozn. red.) – MVDr. Ľubomír Kráľ.

„Máme skutočne jednu z najkrajších profesií, aj napriek jej náročnosti. Avšak, čo je v živote hodnotné, to sa jednoducho nezáiskava.“ – MVDr. Ľubomír Kráľ

Vedeli by ste sa nám v krátkosti predstaviť? Aká bola Vaša cesta od študenta veterinárnej medicíny až po prezidenta KVL SR?

Pochádzam zo Záhoria, z obce Závod, ktorá leží uprostred ešte stále bohatých borovicových lesov. Som dieťa zlatých šesťdesiatych rokov, a tie som v tomto roku oslávil v dobrom zdraví, v kruhu mojej šesťčlennej rodiny, s priateľmi a kolegami. Moja cesta od študenta veterinárnej medicíny po prezidenta Komory veterinárnych lekárov bola z môjho pohľadu prirodzená, nakoľko mi vždy záležalo na kolektíve, v ktorom som pôsobil. Ako študent som bol zvolený spolužiakmi za športového alebo kultúrneho organizátora v ročníku. Taktiež ako súkromný veterinárny lekárik som sa vo volených funkciách ocitol na poste

člena resp. predsedu Dozornej komisie, na poste predsedu Disciplinárnej komisie a v roku 2020 som bol zvolený za prezidenta KVL SR vo voľbách do orgánov Komory.

Čo ste si odniesli z domova? Myslím tým návyky, zvyklosti a čosi, čo využívate a oceňujete do tohto momentu vo Vašom profesijnom živote?

Ak som spomínal šesťdesiate roky, tak nie ná-

hodou, pretože si z tohto obdobia spomínam na slušnosť, korektnosť, ústretovosť, zmysel pre pravidlá, rešpekt k autoritám. Generácia mojich rodičov dúfala v návrat demokratických zásad z prvej Československej republiky a snažili sa nám tieto hodnoty odovzdať. Mám pocit, že aj medzi mnohými mojimi rovesníkmi, napriek rôznym pohybom v našej spoločnosti, máme tieto hodnoty pevne osvojené. Vraví sa, že prvých šesť rokov v živote dieťaťa je pre jeho ďalší vývoj zásadných. V mojom prípade je to tak. Výkon profesie bez charakteru osobnosti, zameraný len na odbornosť, kariéru, z môjho pohľadu nie je správny.

Veľa študentov spomedzi nás sa ťažšie pasuje s rozhodnutím o ich budúcom povolání. Predsa ide o jedno z kľúčových rozhodnutí v živote človeka. Ako ste tento životný medzník prežívali Vy? Mali ste o svojom kariérnom nasmerovaní jasno?

Mal som od mojich desiatich rokov jasno, na základe vlastnej skúsenosti, že chcem byť lekárom - chirurgom, ktorý zachraňuje ľuďom zdravie. A držalo ma to až do maturitného ročníka, kedy som si uvedomil, že s ľudskými povahami to nie je také jednoduché a preferoval som pokojnejší výhľad na profesijný život. K zvieratám som mal vždy dobrý vzťah. Keď som sa neskôr na začiatku mojej dráhy veterinárneho lekára od jedného múdreho profesora pediatrie dozvedel, že deti a zvieratá neklamú, tak som sa len uistil, že výber mojej profesie bol správny a chirurgii vo „veterine“ som zostal verný, takže fajn.

Čo by ste zvýraznili za rozhodujúce pre úspešne absolvovanie štúdia vo Vašom prípade? Aké tipy by ste dali súčasným študentom, aby sa vyhli nesprávnemu rozhodnutiu v rámci ich budúceho povolania?

Dobrý základ vo vzdelaní zo základnej školy, pridávanie nárokov na strednej škole, v mojom prípade na Gymnáziu v Malackách a na vysokej škole systematickosť, zodpovednosť, dôslednosť a primeraný priestor pre študentský, kultúrny a športový život. Pre správny výber a rozhodnutie v rámci voľby budúceho povolania považujem v dnešnej dobe, aby sa študenti rozhodovali na základe oboznámenia sa s reálnym profesijným životom, o ktorom uvažujú a nežijú len v nejakej ilúzii, a potom sa v živote necítiť dobre. Je to my-

slím podstatne jednoduchšie ako v rokoch, kedy som sa rozhodoval ja, napriek tomu som mal šťastie.

Úspešne ste obstáli vo voľbách prezidenta KVL SR. Ako vyzerá Váš bežný deň?

Vážim si môj úspech vo voľbách v roku 2020, ale môj profesijný život sa zásadne nezmenil. Vykonávam súkromnú veterinárnu činnosť v zmiešanej praxi. Rokmi vybudovanú klientelu si nemôžem dovoliť stratiť. Je to podstatný zdroj mojich príjmov a, samozrejme, aj nie vždy jednoducho budovaná vzájomná dôvera. V priebehu dňa pritom komunikujem so sekretariátom Komory pri riešení potrebnej agendy a v čase voľna vybavujem e-mailovú komunikáciu, prípadne s kolegami z Prezídia riešime často dôležité a neodkladné veci hoc mimo riadnych zasadnutí Prezídia Komory.

Moment, kedy Vám boli výsledky volieb oznámené musel byť zaručene emotívny. Aké pocity Vás sprevádzali?

Áno, bol to silný moment, kedy som sa dozvedel výsledok s jednoznačným potvrdením môjho zvolenia na post prezidenta KVL SR. Mám však zmysel pre realitu, a to bol hlavný dôvod, prečo som kandidoval na tento post, a tak som z emócií pozvoľne prešiel do reality a uvedomoval som si zodpovednosť, ktorú práve na seba preberám.

Vedeli by ste v jednoduchosti opísať, čo to zahŕňa byť prezidentom KVL SR?

Pomerne ťažko jednoducho opísať poslanie prezidenta Komory veterinárnych lekárov. V prvom rade Komora je rokmi budovaná hodnota v spoločnosti (v roku 2022 oslávila tridsať rokov svojej novodobej existencie) a rovnako je to tak z pohľadu jej členov, súkromných veterinárnych lekárov. Prezident je a vždy bol vnímaný ako reprezentant stavovskej organizácie a rozhodnutia Prezídia, ako kolektívneho orgánu, sú vždy spájané s osobou prezidenta. To v skratke znamená, že tak ako sa darí resp. nedarí Komore, tak je posudzovaný prezident. Toto je náročné na tejto funkcii. Zároveň mojou náplňou práce je koordinácia činnosti prezídia, vedenie sekretariátu, komunikácia so stavovskými organizáciami, chovateľskými zväzmi a asociáciami združujúcimi SVL (súkromní veterinárni lekári – pozn. red.), on-line komunikácia s členmi KVL SR, komunikácia s regionálnymi prezidentmi, komunikácia

s MPAVR SR (Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR – pozn. red.), s Národnou radou SR, uznávanie kvalifikácie, koordinácia akcií organizovaných Komorou, a pod.

Aké atribúty by podľa Vás mal spĺňať veterinárny lekár, ktorý má záujem byť registrovaný v Komore?

Komora veterinárnych lekárov je stavovská organizácia, ktorá združuje súkromných veterinárnych lekárov. SVL vykonávajú súkromné veterinárne činnosti vo vlastnom mene a na vlastnú zodpovednosť ako samostatne zárobkovo činné osoby podľa osobitného predpisu, ktorým je Zákon o súkromných veterinárnych lekároch, o Komore veterinárnych lekárov Slovenskej republiky č. 442/2004 Z.z. Tejto skutočnosti je potrebné, aby si boli uchádzači o vstup do Komory vedomí, a teda cítia sa ako slobodní odborníci, ktorí chcú svoje povolanie veterinárneho lekára vykonávať ako slobodní ľudia, teda sú si vedomí svojej hodnoty a zároveň majú ambíciu vykonávať súkromné veterinárne činnosti čestne a svedomito.

Dalo by sa zhodnotiť, ako sú slovenskí veterinári vnímaní z pohľadu zahraničia?

Komora veterinárnych lekárov je samozrejme integrovaná ako súčasť medzinárodných štruktúr, ktorými sú WVA (Svetová organizácia veterinárnych lekárov), FVE (Európska federácia veterinárnych lekárov), V4 plus (Združenie veterinárnych lekárov Vyšehradskej štvorky a balkánskych krajín) a na jednaniach týchto organizácií sa aktívne zúčastňujeme, teda sme akceptovaní ako platná stavovská organizácia v týchto štruktúrach. Okrem toho sú naši členovia súčasťou mnohých vzdelávacích programov v rámci jednotlivých špecializácií a sú veľmi dobre vnímaní a úspešne hodnotení pri absolvovaní vzdelávacích programov.

S akými sťažnosťami v súvislosti s výkonom povolania členov KVL SR sa najčastejšie stretávajú? Dá sa niektorým vyvarovať a uľahčiť si prácu?

Väčšina sťažností podaných na súkromných veterinárnych lekárov smeruje na odbornosť výkonu súkromných veterinárnych činností a v posledných rokoch sú to výhradne podania z praxe spoločenských zvierat. Vzhľadom k tomu, že sme samosprávnou stavovskou organizáciou, máme na tieto prípady vytvorené orgány, ktoré sú v súlade

so zákonom a vnútornými predpismi poverené kompetentne a objektívne prerokovávať sťažnosti. Sú podania, ktoré sú opodstatnené a kolegom je udelené disciplinárne opatrenie a sú podania, ktoré nie sú opodstatnené a kolegovia nepochybili pri výkone odborných veterinárnych činností. Rozhodujúca v týchto vyhranených situáciách, kedy nie všetko sa podarí ako by si predstavoval klient a rovnako aj súkromný veterinárny lekár, empatia a schopnosť správne komunikovať, nakoľko ako sa vraví biológia nie je matematika. Profesionálna komunikácia s klientom je zásadná, aby sa neeskalovali emócie, ktoré v hneve a sklamaní sú častým dôvodom podania sťažností. Dodržiavaním postupov, ktoré sú odporúčané Komorou sú účinnou prevenciou ako sa vyhnúť disciplinárnemu konaniu.

Zmenilo sa postavenie veterinárnych lekárov v spoločnosti od Vašej registrácie v KVL SR?

Z môjho postavenia sa môžem vyjadriť len k akceptovaniu súkromných veterinárnych lekárov našou spoločnosťou. Členom komory som od jej vzniku a rovnako ako prebiehali zmeny počas tridsiatich rokov v našej spoločnosti, tak sa menila aj veterinárna prax. Myslím, že súkromní veterinárni lekári vďaka svojej výhode ako slobodné povolanie vedeli dobre reagovať na rôzne meniace sa situácie v našej profesii, a tým si vytvárať prirodzený rešpekt k našej profesii v spoločnosti. Ako príklad uvediem, že pri vzniku Komory pracovalo 90% súkromných veterinárnych lekárov v praxi hospodárskych zvierat a po tridsiatich rokoch je tento pomer opačný, teda 90% výkonov súkromných veterinárnych činností sa uskutočňuje v praxi spoločenských zvierat. Vnímam postavenie súkromného veterinárneho lekára v spoločnosti ako rešpektovanú a váženú profesiu v našej spoločnosti.

Vaše pôsobenie vo funkcii prezidenta KVL SR zahŕňa aj zavádzanie právnych reforiem. Chystá sa KVL SR predkladať určité návrhy v blízkej budúcnosti? Sú reformy zavedené počas Vášho funkčného obdobia, ktoré by ste chceli vytýčiť?

Toto je jedna z oblastí, ktorú má každé Prezídium v agende. Tak ako som uviedol vyššie, zmeny sú pri samotnom výkone našej činnosti a dôležité je pre našu prax mať optimálny legislatívny rámec. Pri známej politickej nepredvídateľnosti v našej spoločnosti je náročné pustiť sa do

zmien zákona, ktorý bytostne ovplyvňuje našu prax. Vďaka rozvážnosti a predvídateľnosti tvorcov pôvodného zákona o Komore veterinárnych lekárov máme právnu normu, ktorú ani po toľkých rokoch nie je potrebné zásadne meniť. Niektoré úpravy by boli určite už vhodné, ale nakoľko neustále turbulencie v Národnej rade nám nedávajú záruku, že by nami navrhované zmeny neboli lobistami obrátené v náš neprospech, tak sme zatiaľ ako naši predchodcovia, rozvážni. Čo sa týka zmien vo vnútorných poriadkoch, ktorých schvaľovanie je v plnej kompetencii nášho vrcholného orgánu Komory, Snemu, tie predkladáme podľa potreby na výročných zasadnutiach Snemu.

Jeden +-*zo svetov predstavuje chod Vašej súkromnej praxe, druhý aktívne pôsobenie v prezídiu KVL SR. Ako sa Vám darí tieto dva světy skombinovať?

V mojom prípade sú to spojené nádoby. Tým, že v orgánoch Komory pôsobím dlhšie, tak si viem teraz lepšie organizovať moju súkromnú prax, ale samozrejme bez zastupovania ochotným kolegom, s ktorým mám dobrý kolegiálny vzťah, by to bolo zložité. Zároveň aj klienti s pochopením akceptovali, že mám popri veterinárnej činnosti povinnosti v Komore. Dúfam, že to v takejto symbióze vydrží, čo najdlhšie.

Je koniec pracovnej doby, máte priestor na voľno časové aktivity. Akou formou sa regenerujete a načerpávate nové sily?

Ak by som mal povolenie súkromného veterinárneho lekára, tak môžem hovoriť o pracovnej dobe. V mojom prípade vnímam súkromného veterinárneho lekára ako životný štýl slobodného človeka, a tak si organizujem svoj pracovný a rovnako aj voľnočasový program. Stále ma moja práca naplňuje radosťou, zmysluplnosťou či už vo veterinárnej činnosti, alebo v Komore. Vedľa toho mám priestor na výlety, spoznávať nové miesta, oddychovať na vidieku pri práci okolo domu, pri dobrej knihe alebo rekreačnom športe. Pred dvomi rokmi som si urobil „vodičák“ na veľkú motorku a túry na motorke sú pre mňa skutočným relaxom a oddychom. Máme skutočne jednu z najkrajších profesií, napriek jej náročnosti, ale čo je v živote hodnotné, to sa jednoducho nezískava. Prajem všetkým študentkám a študentom veterinárnej medicíny, aby boli odvážni, vytrvalí, vedeli si navzájom pomáhať pestovali v sebe obetavé srdce pre profesiu, ktorú si vybrali a mali radosť zo seba samých.

Týmto by som sa chcel v mene celej redakcie Arda poďakovať aktuálnemu prezidentovi KVL SR – MVDr. Ľubomírovi Kráľovi za čas, ktorý nám venoval a umožnil nám a našim čitateľom nahliadnuť do svojho života.

Richard Pavlík

RADKA'S DRAGONS

Za zakladateľkou Radka's dragons sa skrýva Radka Ňulasiová, študentka šiesteho ročníka študijného programu všeobecné veterinárske lekárstvo na našej univerzite. Radka však neholduje seriálu *Hry o tróny* a ani drakom. Za názvom sa skrýva čisto chovateľská záľuba v plazoch, poväčšine gekonov.

Vedela by si nám v krátkosti predstaviť seba a Radka's dragons? Ako to celé vzniklo?

Písal sa rok 2017 a Radka, prváčka na veterine, sa rozhodla, že keďže už chodí na vysokú školu, tak už je dosť zodpovedná na to, aby si kúpila (napriek zákazu od rodičov) svojho prvého plaza. Po dlhom štúdiu rôznych druhov som sa rozhodla, že pagekon riasnatý bude ideálnym druhom pre moje chovateľské začiatky. Tak som si doniesla domov **Bailey – môjho prvého gekona**. Keďže to rodičia zvládli celkom dobre, a aj mne sa s Bailey darilo, po tom, ako som sa vrátila

z Erasmu k Bailey **pribudol samček – Bentley**. Po istom čase som sa rozhodla, že by bolo fajn, keby som začala zdieľať svoje úspechy a neúspechy aj s inými ľuďmi ako s mojimi kamarátmi, ktorí boli nonstop zaplavovaní fotkami mojich gekonov, a tak vzniklo **Radka's dragons**.

Aký je tento živočíšny druh z pohľadu chovateľa?

Z môjho uhla pohľadu je tento druh gekona najnenáročnejší čo sa týka chovateľských podmienok, stravy aj nárokov na priestory. Nie je taký veľký, aby vám terárium zabralo celú izbu, no ani taký malý, aby ste sa museli obávať, že ak vám ujde, tak už ho nikdy neuvidíte. Relatívne dobre zvláda socializáciu a manipulácia s nimi je mnohokrát bezproblémová. Keďže je to pomerne rozšírený druh, v chovoch existujú rôzne farebné variácie, čiže aj náročnejší chovatelia si isto vyberú. Z chovateľského hľadiska je inkubácia vajec nenáročná a úspešná aj pri izbovej teplote, starostlivosť o mláďatá je totožná so starostlivosťou o dospelce.

Prečo si sa rozhodla chovať práve gekony? Aké rôzne druhy u teba vlastne môžeme nájsť?

Hlavnú rolu pri rozhodovaní hrala ich nenáročnosť. Týmto výberom som sa elegantne vyhla vyhrievacím podložkám, UV lampám a zo začiatku aj živému hmyzu, voči ktorému mali rodičia v tom čase výhrady.

Primárne sa venujem **pagekonom riasnatým** (*Correlophus ciliatus*), no okrem nich chovám aj **gekony panenské** (*Lepidodactylus lugubris*), **gekona chameleónieho** (v angličtine chameleon gecko, v slovenčine názov nemá) (*Eurydac-*

tylodes agricolae) a **gekona štekavého** (barking gecko) (*Underwoodisaurus milii*). V najbližšej dobe plánujem chov rozšíriť ešte o **pagekonov hrboľkavých** (*Rhacodactylus auriculatus*). Raz sa možno dostanem aj ku chameleónom, najviac ma láka **chameleón kobercový** (*Furcifer lateralis*).

Ak sa medzi našimi čitateľmi nachádza niekto, kto má záujem si gekóna zaobstarať, aké záležitosti by si vypichla za esenciálne pre budúcich potenciálnych chovateľov?

V prvom rade je esenciálne naštudovať si podmienky chovu pred kúpou samotného gekona (alebo akéhokoľvek plaza). Nasleduje kúpa a vybavenie terária, zaobstaranie vhodnej potravy a až potom ako posledný by mal prísť gekon (plaz) do domácnosti. Bohužiaľ, vzhľadom k tomu, že mnoho druhov plazov sa dá zaobstarať za nízku cenu, tento postup je často opačný a mnohokrát končí pre daného plaza až smrťou. Väčšina zdravotných problémov vyplýva zo zlých podmienok chovu, preto je štúdium a príprava rozhodne krokom číslo jedna.

Čisto z osobnej skúsenosti, vedela by si nám vymenovať pár dôvodov, prečo si zadovážiť gekona? Komu by si podobného domáceho maznáčika odporučila a komu naopak nie? Je z časového hľadiska vhodný aj pre takého študenta?

Je to zvieratko, ktoré nepotrebuje až tak veľa času a pozornosti, samotné terárium je estetickým doplnkom do interiéru, je zaujímavé sledovať ich pri ich bežných činnostiach – často sa stretávam s tým, že ľudia sú nadšení z toho, že si dokážu obľúvať oči (pagekoni riasnatý nemajú viečka), na končatinách majú **prísavné lame-**

ly, ktoré im umožňujú liezť aj po vertikálnych povrchoch, či dokonca po strope terária, sú to **hypoalergénne** zvieratká, keďže nemajú srst, nesmrdia, zvládnu celý deň doma bez toho, aby ste im chýbali. Na druhej strane nie je to zvieratko, s ktorým by sa dalo maznať ako so psom alebo mačkou, pagekon na vás nezaspí ako agama, bude zvedavo loziť a skúmať, či sa náhodou nedáte zjesť. Rozhodne ho odporúčam študentom, ktorým piští srdce po chove terárijských zvierat, pre ktorých starostlivosť o gekona bude príjemným rozptýlením od náročného štúdia. No treba vziať do úvahy, že aj napriek nenáročnosti chovu, stále bude potrebné obetovať mu nejaký čas na starostlivosť. Určite ho neodporúčam ľuďom, ktorí k plazom nemajú vzťah.

Čo netreba podceňovať pri ich chove? Aké sú základy chovateľstva gekonov v skratke, starostlivosť 101, ktorú by mal ovládať každý chovateľ - začiatočník?

Jedná sa o stromových gekonov žijúcich v pralesoch Novej Kaledónie. Čiže volíme terárium orientované na výšku, zariaďujeme po vzore tropických terárií (volíme substrát, ktorý dokáže udržať vlhkosť, ale zároveň dbáme na to, aby sa netvorili plesne – vyberáme terárium s vhodným vetraním – ja preferujem terária, ktoré majú celý strop sieťovaný). Gekomom doprajeme dostatok konárov, lián, úkrytov, môžeme použiť aj nejedovaté živé rastliny, no tieto gekony radi skáču (a často padajú) čiže živé rastliny na to väčšinou doplatia. Nižšie teploty gekonom nevadia tak ako príliš vysoké (hraničná hodnota je 30°C, vyššie teploty sa neodporúčajú). Netreba zabúdať na

pravidelné rosenie, aby sme zabezpečili vhodnú vlhkosť.

Gekon je v poriadku ak žije v teráriu aj sám, ak chceme chovať viacerých, chováme viac samičiek, ideálne tri, pri dvoch môže dominantnejšia napádať menej dominantnú. Viacerých samcov v jednom teráriu nechováme. Chov jedného samca a jednej samice sa neodporúča, aj keď je možný pri pravidelnej kontrole a pri pauzách pre samičku na zotavenie sa po chovnej sezóne.

Stretla si sa s nejakými mýtmi spojenými s ich chovom a starostlivosťou, ktoré musíš často vyvracať?

Nie je to tak úplne mýtus – je pravda, že pagekony majú schopnosť pustiť chvost (autotómia) a už im nedorastie, no najčastejšie sa to stáva v stresových situáciách, prípadne pri poranení pri párení, v prípade bežnej manipulácie je riziko straty chvosta minimálne - gekony majú často v chvostoch tukové zásoby na ťažké časy, preto si rozmyslia pred tým ako by ich mali len tak odhodiť. Ďalší mýtus je, že pri inkubácii pri nižšej teplote sa liahne viac samičiek – pri niektorých druhoch plazov sa dá pohlavie ovplyvniť teplotou, pri ktorej sú vajcia inkubované, no pri tomto druhu to nebolo potvrdené, naša kolegyňa pred pár rokmi mala na túto tému aj diplomovú prácu.

Zo zdravotného hľadiska, s akými komplikáciami sa najčastejšie stretávaš?

Celkovo hodnotím tieto gekony ako málo problémový druh, no samozrejme, že občas môžu nastať nejaké zdravotné komplikácie, ktoré sú mnohokrát spôsobené nevhodnými chovateľ-

skými podmienkami. Medzi najčastejšie patria: **Dysekdýzia** – problémy so „zvlekmi“. Najčastejšou príčinou je nízka vlhkosť v teráriu, no občas sa môže byť spôsobená aj zlým zdravotným stavom jedinca. V takom prípade kožu navlhčíme vatovou tyčinkou (prípadne umiestnime problémového gekona do boxu s vlhkou servítkou) a snažíme sa nezvlečenú kožu jemne odstrániť. Predispozičné miesta sú oči a koncové časti končatín. Je dôležité sledovať gekona po „zvleku“ a skontrolovať všetky prsty, nakoľko nezvlečená koža môže spôsobiť ischémiu až nekrózu.

Prolaps hemipenisu – niekedy po párení môže nastať problém pri spätnom zasúvaní hemipenisu do hemipenisového vaku. V jednoduchších prípadoch stačí zmenšenie opuchu glukózou a jemná masáž s parafrínovým olejom, v ťažších prípadoch je nutný medicínsky zákrok a repozícia poistená stehmi. V prípade zanedbania a odumretia hemipenisu je potrebná amputácia, no nakoľko majú gekony hemipenisy dva, stále je možnosť rozmnožovania s druhým hemipenisom. V prípade cesty na veterinu umiestníme samčeka do vlhkého plastového boxu bez akejkoľvek podstielky (servítka nie je vhodná, nakoľko by sa mohla prilepiť o hemipenis a skomplikovať terapiu).

Dystokia – zadržaná znáška. U niektorých samíc môže dôjsť k zadržanej znáške v prípade, ak nemajú zabezpečené kladisko, ak nemajú vyváženú stravu, prípadne ak majú deformity z dôvodu rachitidy. V prípade zdravého jedinca sa však často s týmto problémom u tohto druhu gekonov nestretávame.

Parazitárne ochorenia - u týchto gekonov najčastejšie nachádzame mrle z rodu *Oxyurida* spp., pri nízkej infestácii zvyčajne nie sú viditeľné žiadne klinické príznaky a sú objavené náhodne pri vyšetrení, pri vysokej infestácii, alebo pri slabom jedincovi, môžu byť zdrojom vodnatých hnačiek a problémov pri naberaní váhy.

Ako to vyzerá s твоjim chovom, koľko generácií už sprevádzaš ich životom?

Bailey (moju prvú gekoniú slečnu) mám šiesty rok, a tento rok mám od nej druhý odchov, čiže aktuálne mám druhú sezónu odchovu mláďat. Lyra (červená samička) sa do chovu pridala v polovici minulej sezóny a túto sezónu mám od nej prvý čisto červený odchov.

Viem, že pracuješ na diplomovej práci, kde si svoju záľubu v gekónoch prepojila s vedeckým výskumom. Priblížila by si nám, na čo sa v tomto výskume zameriavaš?

Áno, mojím hlavným cieľom pri výbere diplomovej práce bolo mať prácu spojenú s plazmi a vďaka pánovi doktorovi Halánovi robím výskum na tému endoparazitov u plazov v pet shopoch. Na výsledky práce si budú musieť fanúšikovia ešte počkať, ale prezradím, že nejaké parazity sme rozhodne našli.

Máš nejaké úspechy v rámci chovateľstva, na ktoré si obzvlášť hrdá? Prípadne nejaké úsmevné príhody?

Môj aktuálny úspech tejto sezóny je, že som odchovala svoje prvé červené mláďatá, čo som si dala ako cieľ minulý rok. Zároveň som do chovu zaobstarala samcu „Lilly white“ (farebná mutácia gekonov charakteristická bielymi bokmi, bielym bruškom, bielym chvostom a bielymi vystupujúcimi šupinami po bokoch), ktorému plánujem odchovať červenú samičku a snáď sa mi podarí budúcu (alebo tú nasledujúcu po nej) sezónu odchovať červených „lilly whiteov“. Okrem toho za veľký úspech považujem, že som sa tohto roku prvýkrát zúčastnila na AkvaTere, akvaristicko-terárnej predajnej výstave, a plánujem sa zúčastniť aj tej ďalšej novembrovej. Za osobný úspech považujem aj malú reportáž, ktorá bola odvysielaná v Regine, v ktorej som zariaďovala terárium pre moju červenú chovnú samičku Lyru. Takisto sa vždy poteším, keď sa dozviem ako sa darí mojim odchovancom v nových domovoch, prípadne, keď vidím fotky ako pekne rastú.

V prípade záujmu alebo ďalších otázok môžete Radku a jej gekonov nájsť na Instagrame pod menom Radkas_dragons, prípadne na Facebooku na stránke Radkas dragons.

AKO HODNOTÍME UVÍTACÍ PIKNIK?

Dňa 22. septembra sme znovu mali česť usporiadať „Uvítací piknik“ pre študentov prvého ročníka na našej *Alma Mater*. Do akcie sa s nadšením zapojili všetky kluby, ktoré si ako pre novoprijatých „prvákov“, tak aj pre staršie ročníky, pripravili lahodné pokrmy. Od guláša cez langoše, hamburger s trhaným mäsom, až po muffiny a mnoho ďalšieho. Nechýbalo ani varené víno, medovina, miešané drinky v skúmavkách, či výčap. Pre prvákov boli pripravené súťažné aktivity vo forme kvízov, rozoznávania zvieracích lebiek,

trusu alebo krmovín spojené so spoznávaním areálu a jednotlivých pavilónov. Večer sme zimný semester otvorili diskotékou s DJ-om.

Podakovanie patrí hlavne pani rektorky, ktorá nás podporuje v našich aktivitách a umožňuje nám organizovať akcie na univerzitnej pôde. Ďakujeme aj všetkým záujmovým klubom, ktoré sa zapojili a srdečne tak privítali nových študentov. Prváci sa zúčastnili v hojnom počte, a to vyše 260 študentov. Akciu hodnotíme na jednotku a dúfame, že sa uvidíme na Pikniku aj budúci rok.

IVSA Slovakia
Jana Boššániová

KAM MA NOHY ZAVEDÚ

Keď ma prijali na univerzitu, nemohla som veriť vlastným očiam. Bol to jeden obrovský splnený sen, pred ktorým som mala zároveň rešpekt lebo som vedela, že ma čaká isté odlúčenie od rodiny a zároveň som si bola vedomá náročnosti štúdia veterinárnej medicíny. Do prvého ročníka som nastupovala s obrovským elánom a pozitívnymi vyhlídkami do budúcnosti. Jeden večer na internáte som viedla rozhovor so spolužiakom z vyššieho ročníka a nerozumela som, ako je možné, že si nie je istý či tú školu vlastne chce dokončiť a čo od života očakáva. Tak nejak som si vravela, že toto sa mne stať nemôže. Dnes som takmer na konci štúdia a ja vôbec netuším čo budem robiť so svojim životom.

Mojim najväčším snom vždy bolo stať sa odborníčkou vo felínnej medicíne. Je pravda, že v tejto oblasti sa stále vzdelávam a veľa mi v tom pomáhajú aj moje vlastné mačky. Zároveň som už celé roky pripravená nastúpiť do tímu veterinárov v jednej z bratislavských kliník, kde chodievam na prax alebo so zvieratami od detských čias. Keby bol vesmír dokonalý, asi by to tak naozaj bolo. Avšak, občas sa musíme potýkať s osudmi, ktoré nás donútiť rozmýšľať nad úplne inými možnosťami. A povedzme si na rovinu, veterinárna medicína nie je iba o tom, že máme radi zvieratká a všetko je super. Takto reálny svet, žiaľ, nefunguje a jeho základom je v prvom rade prežiť a zabezpečiť si všetky nevyhnutnosti. Takže čo vlastne ďalej? Sú študenti, ktorí donedávna nevedeli, kde sa uplatniť, no dnes majú už skoro nachystané zmluvy na veterinách a iných pracoviskách. Naopak tí, čo mali už istú predstavu, dnes možno váhajú a nemajú istotu. Časy koronavírusu taktiež spravili svoje a zobrali nám nespočetné množstvo praktickej výučby čo taktiež nemalo pozitívny dopad na celkové vzdelanie. Je preto pochopiteľné klásť si otázky či budeme naozaj na ten reálny život pripravení. V prvých troch rokoch si stále človek hovorí, že ešte má polovicu štúdia pred sebou a všetko zameškané

alebo nepochopené dobehne. Ale v posledných dvoch ročníkoch už ten čas zrazu nie je a niektorí možno majú obavy z toho, že o rok či dva budú musieť prevziať tú zodpovednosť za živé bytosti a už to nebude „hranie sa s kadávermi“ ráno na „chire“. Takéto myšlienky môžu byť občas desivé a frustrujúce. A je to úplne normálne. Tieto roky na vysokej škole mi dali úžasné spomienky, s úžasnými a strelenými ľuďmi, ale zároveň mi poskytla reálnejší pohľad na svet veterinárnej medicíny, a tá býva niekedy dosť drsná. Čo je však dobrým odrazovým mostíkom, začať sa rozhliadať po možnostiach skôr než v posledných dvoch rokoch a budovať si isté zázemie v kolektíve skúsenejších, ktorí dajú vašej postgraduálnej praxi veľmi dobrý základ. Dôležité je nájsť si mentora, ktorý bude ochotný s vami pracovať a uľahčí vám vstup do toho veľkého sveta.

Nech nás nohy zavedú kamkoľvek, netreba sa toho báť. Po škole príde veľa zmien, veľa z nás bude musieť vystúpiť z komfortnej zóny a nájsť si tú správnu cestu životom. Roky na škole sú naozaj tie najkrajšie, preto všetkým prajem, aby si ich naplno užili, pretože ten čas utečie ako voda. Zároveň všetkým prajem, aby si našli miesto a uplatnenie, a aby sa venovali tomu čo ich naozaj baví a nemuseli sa rozhodovať kde sa zamestnať iba kvôli existenčnej otázke...

Lenka Sárková

**Šťastné
a Veselé
Vianoce**